

Той е миноритски монах, който ратува в духа на политиката на папа Евгений IV за обединението на източната и западната църква. На черковния събор във Ферара, където се подготвя сключване на уния между двете църкви, той придружава византийския император Йоан VIII и с него заминава за Цариград. Там работи като викарий за източните провинции на ордена си и възстановява манастира „Св. Антоний“, разрушен при падането на Цариград (1453).¹ В едно свое писмо от 12 декември 1438 г. той съобщава важни подробности за институцията на девширмето (принудителното събиране на християнски деца за еничери).² В друго писмо от 3 февруари 1443 г. до ръководителя на йоанитския орден в Ерусалим той споделя впечатленията от виденото и чуто за състоянието на страните от Югоизтока, за отношението на османците спрямо балканското население и пр.

Извадки от това писмо обнародваме тук по изданието на Н. Йорга.³

След като съобщава, че папа Евгений IV го е изпратил в Цариград заедно с други минорити, за да възстанови манастира, отбелязва следното. Генуезки търговци и монаси в Одрин му разказали, че „от шест години насам турците са отвлели от християнска земя повече от 400 000 хиляди християни, заробили всички, погубили и унищожили множество от царствата и областите на Сърбия, Склавония, Далмация, Трансилвания, България, Босна и особено на кралствата Унгария и Саксония^{3а}, като не смятаме старите и болните, които убили и обезглавили, понеже не можели да ги откарват; като не вземем под внимание градове, крепости и селища, с цялата им околност, които разориха с огън и меч. Ние го видяхме дори със собствените си очи и го наблюдавахме и сега. За този, който види това, от жалост смъртта би му била по-приятна, отколкото да го види или да го е видял. Особено пък клетите християни и християнки, отвеждани в робство с въжета, железни вериги, навързани двама по двама в този град, в ложите на венецианските търговци и генуезци, християни на брой около 6100 [души]. Много

горко е, понеже сарацините⁴ [докарват] ежедневно по 10—12. Безропотно, както се води добитък на пазар, те плачат и пъшкат жално, като молят за божия милост и просят помощ от християните, откъдето и да минат, без някой да смее да им продума и дума. И християнските търговци ги оплакваха, а и ние, които наблюдавахме с мъка голямата жалост и смут на християните, които се озъртаха за милост, мъка и съчувствие към тях. Видяхме и малки деца, и девойчета, водени и носени в кафези, както се носят птици на пазар, на коли и на коне. Много е жално за гледане. О, жалостен взор! О, тежка, печална и жалка мъка. Защото малцина от толкова много бедни християни се отказаха сега насила от вярата си и станаха много зли и жестоки сарацини. . .

Турците разсипаха безброй провинции, селища и царства⁵ като царствата Тракия, Македония⁶, Бохемия или Боеси⁷, Ематия⁸, Евила (Абидос)⁹, Елеспонт¹⁰, Тесалия¹¹, Сърбия, България, Склавония, Албания, Босна и цялата Велика и Мала Влахия¹² и особено до голяма степен кралствата Унгария и Саксония. Те унищожиха споменатите страни, царства и провинции и премахнаха множество благородни селища, могъщи в миналото. . .“ (с. 32—33).

Увод, подбор и превод: Б. Цветкова

Коментар: Б. Цветкова и П. Коледаров

¹ F. Babinger. Die Aufzeichnungen des Genuesen Iacopo de Promontorio de Campis über den Osmanenstaat um 1475. München, 1957, p. 9—10.

² J. A. B. Palmer. The Origin of the Janissaries. Bulletin of John Ryland's Library, XXXIV, 1953, p. 449—481.

³ N. Iorga. Les aventures „sarrazines“ des Français de Bourgogne au XVe siècle. Mélanges d'Histoire générale. Cluj, 1926, p. 31—38.

^{3a} В същност хабсбургските владения в Австрия.

⁴ Тоест турците, срав. с. 45, бел. 4.

⁵ Бартоломео де Яно има пред вид феодално раздробените християнски държавици на Балканите по време на османското нашествие. По маниера на съвременните нему писатели и той е склонен към архаизация. Поради тази причина предпочита да си служи с античната географска номенклатура.

⁶ Под Тракия и Македония очевидно авторът на документа не може да е имал пред вид друго освен Византия и България, въпреки че не ги назовава пряко. Той дава покорените от османците техни територии с имената на римското провинциално деление, без да определя точно чии владения са — видимо поради неясността и непрекъснатите промени на границите. По негово време Византия още не е покорена, но Търновското и Видинското царство и Добруджанското деспотство са престанали да съществуват. Може да се допусне, че го е пропуснал.

⁷ Поради несигурните си познания по античната и съвременната му география Де Яно поставя средновековната страна Бохемия на Балканите. По-вероятно той да се е объркал и поради известно сходство в имената е употребил „Bohemia“ вместо „Beotia“. В полза на това говори фактът, че по негово време тази област с главен град Тива в Средна Гърция е

била отнета от Византия ~~в~~ османското нашествие. Той е имал пред вид или тази област, или атинското херцогство.

⁸ Ематия е името на елинската колония Ойсиме в Пиерия на брега на дн. Кавалски залив (Гърция). Тя получила името Ематия след завладяването ѝ от древните македонци според съобщението на Псевдоскимнос (писател от края на II в. пр. н. е.). Вж. за това в „Извори за историята и географията на Тракия и Македония“, София, 1948. т. 2, с. 143. В случая вероятно се визират владенията на Византия в Беломорието, а не старата област в Македония — Ематия.

⁹ Абидос е античен град на малоазийския бряг на Дарданелите. По всичко изглежда, че Де Яно е имал пред вид териториите на Византия в Мала Азия и последната ѝ твърдина — гр. Филадельфия.

¹⁰ Античното име на Дарданелския проток. Зад него може би се крие Галиполският полуостров, който загубил свободата си под първите удари на нашествениците още през средата на XIV в. (1354 г.).

¹¹ Тесалия е северната част от същинска Гърция, но в случая Де Яно ще да е имал пред вид Солун и областта му. Допустимо е пак поради близкото звучене и неясност по отношение на географските понятия да е смесил „Тесалия“ с „Тесалонике“.

¹² За Мала Влахия, или Кара-Влашко вж. тук. с. 59, бел. 11.